

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ТЕОРЕТИЧНОЇ
ТА КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

Матеріали
V Міжнародної інтернет-конференції

(20-21 квітня 2021 р.)

Київ 2021

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України
Житомирський державний університет імені Івана Франка
ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди”
Міжрегіональна академія управління персоналом
Інститут поведінкових наук О. П. Джіндал Глобал університет
(м. Сонепат-Делі, Індія)
Католицький університет Яна Павла II (м. Люблін, Польща)
Асоціація у сфері нейророзвитку “NDSAN” (м. Рим, Італія)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА КОНСУЛЬТАТИВНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ

**V Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції**

21-22 квітня 2021 року

**Київ
Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова
2021**

УДК 159.9.01(81)

А 43

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова
(протокол № 11 від 27 травня 2021 р.)*

Рецензенти: **Володимир Миколайович Чернобровкін**, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології та педагогіки Національного університету “Киево-Могилянська академія”;
Вікторія Анатоліївна Вінс, кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту, практичної психології та інклюзивної освіти Університету Григорія Сковороди у Переяславі.

А 43 **Актуальні проблеми теоретичної та консультативної психології**: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (21-22 квітня 2021 року) / укладачі: І. С. Булах, Н. В. Гузій, Ю. М. Кашпур. Вип. 2. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021. – 176 с.

У збірнику матеріалів конференції представлено результати досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців актуальних проблем теоретичної та консультативної психології; висвітлено наукові позиції авторів щодо розв'язання сучасних проблем теоретичної психології у глобалізованому світі; запропоновано перспективні підходи до надання консультативної допомоги особистості на різних етапах онтогенезу та організації професійної підготовки психологів до консультативної та тренерської діяльності; досліджено специфіку психологічного консультування різних категорій клієнтів.

Адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, психологам-практикам.

УДК 159.9.01(81)

А 43

© Автори публікацій, 2021

© Укладачі, 2021

© Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2021

цінності, сімейні стереотипи, якими керуються люди при виборі шлюбного партнера. Отже, чим уважніше молоді люди поставляться до вибору майбутнього шлюбного партнера, тим щасливіше і гармонійніше буде їх сімейне життя [1].

Психологи-науковці ставлять перед собою завдання дослідження образу “ідеальної” моделі сімейно-шлюбних відносин сучасної молоді, аналізу мотивів вступу в шлюб, чинників та стратегій вибору шлюбного партнера.

Психологічні дослідження (Р. Поллак та Дж. Хоманс) дають змогу стверджувати, що вибір шлюбного партнера обумовлюється гомогамністю особистісних рис подружжя, здатністю максимально доповнювати й задовольняти потреби одне одного [3]. Вітчизняна дослідниця Ю. Р. Сидорик дійшла висновку, що на вибір шлюбного партнера впливають характеристики взаємин у батьківській родині. Потенційне подружжя сприймає ці характеристики, як бездоганну схему сімейного життя, а тому значною мірою відтворює їх у власній родині [4]. На думку Е. В. Козловської, вибір шлюбного партнера передбачає готовність прийняти іншу людину з її власною моделлю майбутніх сімейних стосунків [2].

На сьогоднішній день вивчення та діагностика молоді, яка стоїть на порозі до вступу в шлюб належить до важливих завдань психологічної науки та практики. Саме тому, нами було проведено дослідження, спрямоване на вивчення особливостей мотивації вибору шлюбного партнера. На різних етапах дослідження використовувались такі психодіагностичні методики:

- Опитувальник “Рольові очікування і домагання у шлюбі” (РОД) О. Н. Волкової, Т. М. Трапезникової;
- Методика “Ціннісні орієнтації” розроблена М. Рокичем;
- Методика “Мотиви вступу в шлюб” розроблена І. С. Голод.

В ході емпірично дослідження ми дійшли до висновку, що найважливіші чинники вибору шлюбного партнера є такі:

Любов (у чоловіків – 31,58%; у жінок – 32,5%); суспільність поглядів та інтересів (у чоловіків – 31,58%; у жінок 32,5%); матеріальне забезпечення партнера (обрали – 12,0% жінок); здоров’я як своє так і партнера (жінки мають – 22,09%, а чоловіки – 21,95%); щасливе сімейне життя (13,95%, – жінки; чоловіки – 15,85%); активна життєва діяльність (13,41% – чоловіки; 12,79% – жінки). А найважливішими з рольових очікувань та домагань виявлено: емоційно терапевтична сфера, сфера особистісної ідентифікації та сфера зовнішньої привабливості.

Ігнорування ж таких чинників як: очікування дитини одружилось би 6,8% жінок та 7,02% чоловіків; наявність житла зацікавило – 1,7% чоловіків,

жінок не зацікавило взагалі; почуття жалю творчість, розваги, наявність хороших друзів, цікава робота, випадковість, щастя інших, суспільне покликання. А найнижчим показниками рольових очікувань обрано: Інтимно-сексуальна сфера Господарсько-побутова сфера; батьківсько-виховна.

Таким чином, підготовка молоді до створення сім'ї – багатоаспектна і багатостороння психологічна проблема. Вона передбачає комплексне вирішення завдань психічного, морального, фізичного, гігієнічного виховання, і репродуктивного здоров'я. Провідне місце в підготовці молоді до створення сім'ї займають питання формування шлюбно-сімейних відносин, розвитку морально-етичних якостей, виховання ціннісного і відповідального ставлення юнаків і дівчат до майбутнього сімейного життя і формування здорового способу життя.

Список використаних джерел:

1. Алешина Ю. Е. Удовлетворенность браком и межличностное восприятие в супружеских парах с различным стажем совместной жизни : дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. Москва, 1985. 263 с.
2. Козловська Е. В. Роль образу сім'ї в гармонізації стосунків молодим подружжям. Вип. 3. Т. 12: *Проблеми загальної та педагогічної психології* / за ред. С. Д. Максименка. Київ, 2010. 221 с.
3. Поллак Рейчел. Трансакционный подход к изучению семьи и домашнего хозяйства. Вип. 6 / пер. з англ. Москва, 1994. 76 с.
4. Сидорик Ю. Р. Психологічні особливості взаємин в родині як чинник становлення життєвих перспектив майбутнього сім'янина : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Івано-Франківськ, 2008. 19 с.

УДК 378: 37. 034

Столяренко О. В., Столяренко О. В.

КОНСУЛЬТАТИВНА ДОПОМОГА ОСОБИСТОСТІ У ПРОЦЕСІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОРЕКЦІЇ МОРАЛЬНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ

Консультативна допомога – це процес, що передбачає проведення системи консультативних занять, логічно поєднаних між собою. У разі необхідності ведення особистісно-довірливої бесіди з учнем доцільним є вибір індивідуальної форми співпраці. Перевагами цієї форми

консультативної роботи є конфіденційність, психологічна безпека, індивідуальна увага до школяра, особливостей його життя та діяльності, емоційного стану, внутрішнього світу, наявних проблем. У процесі корекційної роботи консультант активізує індивідуальні особистісні ресурси самого клієнта, спонукає його до пошуку шляхів самостійного подолання проблеми, звертається до його самосвідомості, цільових установок, спирається на актуальні цінності та мотиви життєдіяльності [4]. В умовах групового консультування увага консультанта фокусується не стільки на індивідуальності конкретного члена групи, скільки на характері стосунків між ними, активізації конструктивної взаємодії, пошуку рішень, що спираються не тільки на власні можливості, але орієнтовані на залучення та підтримку оточуючих. Перевагами даної форми організації консультативного процесу є можливість взаємного впливу учасників один на одного, обмін досвідом, здійснення порівняння.

Завданнями психолого-педагогічної корекції моральної соціалізації учнів середнього і старшого шкільного віку, яка спрямована на формування ціннісного ставлення до людини у нашому дослідженні були визначені: розвиток суб'єктних гуманістичних якостей школярів; збереження цілісності компонентів ціннісного ставлення до людини у підлітків, старшокласників, ядром якого виступають гуманістичні цінності; збагачення загальної культури поведінки учнів гуманістичним змістом у повсякденних взаємовідносинах, усвідомлюваний прояв у ситуаціях реального життя і демонстрація цінностей гуманізму. А головне – це стимулювання природного для віку 10-19 років процесу переструктурування сукупності моральних рис у результаті зовнішніх впливів і розвитку власної особистості, переоцінка цінностей на користь гуманізму.

Психічні новоутворення віку свідчать про сенситивність підлітків та учнів старшого шкільного віку не тільки до педагогічних, а й соціальних впливів. Ми вважаємо, що моральний розвиток особистості від підліткового етапу до дорослого відбувається шляхом відсікання тих світоглядних альтернатив, які суперечать гуманістичним цінностям.

Чим різноманітніший спектр моральних колізій, моделей взаємодії пропонується учням у ході корекційної діяльності з ними, тим більш усвідомленим та актуальним стає шлях їхнього морального самовизначення на користь принципів гуманізму, що зменшує ризик вибору випадкових, антигуманних переваг в якості стратегії своєї поведінки.

Однією із найважливіших умов педагогічної корекції виховання ціннісного ставлення до людини нами визначено *проблемно-сфокусоване спілкування* [1, 2, 3]. Це активний взаємообмін думками з приводу фактів,

явищ, подій, які по-різному можуть трактуватися прихильниками гуманістичного виховання та їхніми опонентами. Предметом спілкування обирають проблеми, питання, теми, які виключають однобічність аналізу і передбачають широку різнополярність їх обговорення.

Методика побудови проблемно-фокусованого спілкування представлена алгоритмом, стадії якого логічно змінюють одна одну. Спілкування здійснюється в такій послідовності: моральна проблема та її сутність → погляд особистості і її розв'язання крізь призму гуманістичних цінностей → демонстрація варіантів, альтернатив осмислення моральної колізії і її розв'язання – “інтегрований”, обґрунтований погляд особистості на проблему → ситуація в нових взаємозв'язках, ракурсах. Обговорення передбачає виявлення первинних поглядів особистості на проблему як прояв її моральності і бережливе ставлення до особистої думки учня, а також розширення психологічного простору спілкування підлітка (чи молодої людини) за рахунок стикання його з ідеями однокласників, педагога, інших авторитетних осіб.

Технологія проблемно-фокусованого спілкування, на нашу думку, здійснюється в три етапи: звертання до проблеми (фокусування уваги на ній), створення єдиного психологічного поля, в якому вільно пропонується, усвідомлюється, взаємозбагачується “особистісне розуміння” учасників спілкування, і, нарешті, збереження єдиного психологічного простору дітей і дорослих, який сприяє в пошуку відповідей на життєво важливі, особистісно значущі і хвилюючі питання морального змісту.

Крім проблемно-фокусованого спілкування, спрямованого на формування гуманістичних цінностей, важливою умовою психолого-педагогічної корекції моральної сфери особистості з метою виховання ціннісного ставлення до людини в учнів виступає *організація їхньої спільної діяльності* [1, 2, 3]

Головне – це те, що самим учням доводиться визначати *мету* своєї діяльності, яка має бути спрямована, в першу чергу, на благо інших людей, її масштаб, планувати і організовувати справи, аналізувати їхню ефективність і відповідати за зроблене. Так, вихованці взаємодіяли з різними громадськими організаціями, державними структурами: Центрами соціального захисту населення, Комітетами з екології, у справах дітей і молоді, з районними і міськими управліннями освіти, інтернатами, будинками для дітей-сиріт, школами, музеями тощо [1, 2, 3].

У ході спілкування і спільної діяльності учнів педагог взаємодіє переважно з групами вихованців. Однак, досягнення результатів психолого-педагогічної корекції неможливе без врахування такої важливої умови як

індивідуально-корекційна робота. Її ми розглядаємо в двох аспектах: як здійснення індивідуально-особистісного підходу в організації діяльності і як безпосередня взаємодія педагога з конкретним вихованцем.

Безпосередні контакти з учнем використовуються для його стимулювання до соціального самопізнання; до виявлення якостей, якими він наділений для гуманного спілкування з людьми, до побудови близьких і віддалених життєвих перспектив, до формування глибоко усвідомленого ціннісного ставлення до людини. Індивідуальність вихованця спонукає педагога до пошуку способів залучення його до таких видів діяльності, які найбільшою мірою відповідають його інтересам, потребам, особливостям моральної сфери особистості. Учитель надає йому допомогу у розв'язанні життєвих проблем, простих і складних. Реальні поради допомагають вихованцеві зорієнтуватись в ситуації, повірити в свої сили, реалізувати свої моральні якості. Але педагог виступає не стільки в ролі мудрого наставника, який відкриває перед школярем невідомі істини в індивідуальних бесідах, скільки у ролі партнера.

Таким чином, моральна соціалізація – об'єктивний, безперервний процес, який характеризується дією на людину різноманітних як співзвучних так і суперечливих гуманістичним принципам виявів, факторів. Важливо, щоб у ході спільної роботи індивід учився цивілізовано взаємодіяти з іншими людьми, “керувати і підкорятися”, шукати засоби для урегулювання своїх відношень, перетворювати обставини свого життя відповідно до загальнолюдських цінностей, основу яких складає ціннісне ставлення до людини [1, 2, 3].

У процесі експериментальних досліджень було доведено, що важливими умовами консультування у процесі психолого-педагогічної корекції моральної соціалізації виступають: психолого-педагогічна підтримка у моральному самовизначенні; залучення вихованців до колективного обговорення морально-етичних дилем на основі прикладів з літератури і реальних подій, що активізує засвоєння моральних понять і цінностей; використання групових форм виховної взаємодії, які забезпечують систематичну демонстрацію учням моральних суджень, що перевищують їх актуальний рівень морального розвитку. Виховання у школярів ціннісного ставлення до людини набуває ефективності, якщо цей процес реалізується як система взаємодії соціокультурного, предметного, суб'єктивного компонентів і передбачає взаємопроникнення й взаємодоповнення цілеспрямованих і опосередкованих впливів на особистість у процесі гуманістичних, толерантних взаємовідносин і діяльності, організаційне, методичне забезпечення яких спрямоване на збагачення змістово-

Низка провідних вітчизняних і зарубіжних вчених займаються вивченням причин та розробленням ефективних заходів запобіганню домашньому насильству, зокрема: О. Бабенко, О. Бандурка, Ю. Битяк, Дж. Герман, Н. Дуглас, Є. Карапетян, К. Левченко, Н. Лесько, А. Мудрик, І. Ткаченко, Г. Черепанова, Я. Юрків та ін. Однак, саме домашнє насильство через свою прихованість породжує цілу низку негативних суспільних явищ, які потребують подальшого дослідження та розроблення ефективних методів їх профілактики.

Особливості домашнього насильства полягають у тому, що даний вид насильства зазвичай відбувається на системній основі, коли кривдник має повну владу та контроль над жертвою, і дії кривдника направлені проти близької людини і повторювані у часі. Крім того, якщо вже є одна з форм домашнього насильства, висока ймовірність того, що й інші форми насильства можуть розвиватися (наприклад, за психологічним насильством може проявитись фізичне, економічне, іноді й сексуальне). За класифікацією *домашнього насильства* Я. Юрківа вирізняють такі його *типи*: між подружжям, між батьками і неповнолітніми дітьми, між дорослими дітьми та батьками, між дітьми в одній родині, а також насильство між іншими членами сім'ї: тещею або тестем і зятем, свекром або свекрухою і невісткою, онуками та дідусем або бабусею тощо. На жаль, й досі у деяких сучасних сім'ях панує стереотип про психологічне та фізичне насильство як способи виховання дитини. Тому проблема домашнього насильства повинна вирішуватися з огляду на її багатовимірність, базуючись на реальній ситуації в нашій країні [5].

Домашнє насильств характеризується не тільки грубим порушенням прав людини, але й на відміну від інших злочинів належить до тих правопорушень, які важко виявити. Відповідно важливо сформулювати актуальний та дієвий механізм щодо виявлення, фіксування та дослідження даних щодо злочинів, які пов'язані з насильством в сім'ї. Одним з превентивних заходів вчинення домашнього насильства згідно законодавства України є вжиття *спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству*, зокрема: терміновий заборонний припис стосовно кривдника, обмежувальний припис стосовно кривдника, взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи, направлення на проходження програми для кривдників [4]. Цікавим є досвід Чехії, де правоохоронні органи можуть самостійно відкривати провадження щодо домашнього насильства, без згоди жертви; покарання за такий злочин – позбавлення волі від 1 до 4 років.